

TEĀTRIS

Mazajiem par lielu tēmu

Spēles veids, ar kādu iedzīvināti Latvijas Leļļu teātra izrādes "Sibīrijas haiku" dokumentālie notikumi, ir vēl viens iemesls tās veiksmei.

ILZE KĻAVIŅA

Latvijas Leļļu teātra iestudējums pēc lietuviešu rakstnieces Jurgas Viles garstāta "Sibīrijas haiku" motīviem saņem gan publikas, gan recenzentu plašu uzmanību. Ir pamats domāt, ka tā būs arī ilgstoša, un pirmo iemeslu tam sniedz saturs un tēma, kas atsaucas uz būtisku 20. gadsimta vēstures lappusi lietuviešu, latviešu un igauņu tautu likteņos. Pie tās atkal un atkal atgriezamiem, pētot ģimeņu radurakstus un pagriezīnu punktus. Kaut arī izrādes faktoloģiskais materiāls neatklāj neko principiāli jaunu tajā, kas zināms par dokumentālajiem notikumiem, tomēr spēles veids, ar kādu tie iedzīvināti, ir vēl viens iemesls izrādes veiksmei. Trāpīgā netradicionālā spēles forma sniedz skatītājiem atslēgu uz emocionāli ietilpīgu klātbūtni, piedzīvojot pagātnes notikumus (bērniem – nemaz vai maz zināmos, pieaugušajiem – zināmos). Mākslinieka Uģa Bērziņa un režisora Valtera Siļa radošais tandēms ietilpina miniatūrā "Sibīrijas haiku" neapverami plašu materiālu, kur, tieši tāpat kā grāmatā, darbība notiek bērnu atmiņu skatījumā.

Mirkļu kadrējumi

Grāmatas "Sibīrijas haiku" autore vectēvs ir viens no daudzajiem izdzīvojušajiem lietuviešu bērniem, kuri 1946. gadā "bāreņu vilcienā" atgriezās no Sibīrijas izsūtījuma. Galvenā varoņa atmiņu stāsti-

jumam cauri vijas sirsniņa intonācija, kas sākumā šķiet pārāk vienkārša. Tomēr jāpiekrīt, ka vecvecāku paaudzes bērniības ainiņas un arī pieaugušo atmiņas mēdz idealizēt to, kas bijis, "kad piens bija balts un zāle – zaļāka". Arī es kā daudzi esmu bijusi pārsteigta par deportēto cilvēku nelaimīgajos dzīves stāstos sadzirdamo pozitīvismu un gaišo skatu uz tiem.

Grāmatas galvenā varoņa mazā Aļga mutē neskan nosodījums, pārestības sajūta vai naidis. Gluži pretēji, maigums, labsirdība, pat bezbēdība dzēš izsūtījuma notikumu traģisko būtību. Epizodes virkņējas cita pēc citas gluži kā vilciena lopu vagoni, kas ved sīzeta varoņus prom no dzimtenes – tālāk un dziļāk postā, netīrībā, vardarbībā, uz badu, aukstumu un beztiesību. Tomēr teksti aktieru intonācijās skan paradoksāli sirsniņi, viegli un trausli. Līdzās aktieriem uz skatu-

Lakoniska forma un jūtīga attieksme raksturo režisora Valtera Siļa radošo pieeju kopumā.

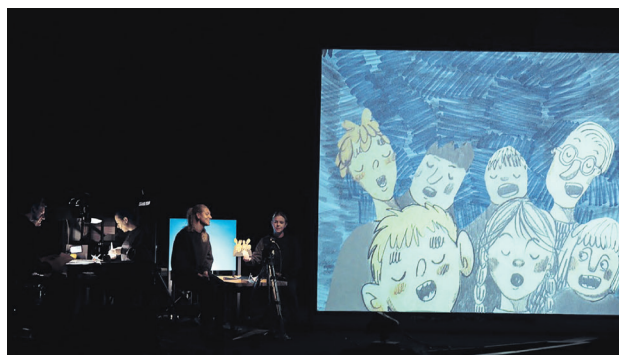
ves atrodas milzu ekrāns, uz kura dzīvās animācijas tehnikā darbojas aktieru roku kustināti tēli. Gata Krievāna mūzika un skaņas partitūra un videomākslinieka Toma Zelģa attēlu montāža rada klātbūtnes sajūtu par notiekošo te un tagad.

Pieci aktieri stāsta grāmatas fragmentus, sēžot pie galda. Viņu rokas spēlējas ar papīra zīmējumiem, ko-

MATISS MARKOVSKIS/PUBLICITĀTES FOTO

Skats no Latvijas Leļļu teātra izrādes "Sibīrijas haiku".

Līdzās aktieriem uz skatuves atrodas milzu ekrāns, uz kura dzīvās animācijas tehnikā darbojas aktieru roku kustināti tēli.

šiem sadzīvīskiem priekšmetiem. Vienkārši. Varbūt tieši tā izskatījās kolektīvā vēstuli, grāmatu un laikrakstu lasīšana tur, Sibīrijas sādžās un mitekļos?

Spēle ar iztēli

Stāstnieku lomās iejūtas aktieri Rihards Zelezņevs (Aļģis), Baiba Vanaga, Elīna Bojarkina, Kristīna Varša, Artūrs Putniņš. Balss tembrs sajūtama tuvā, aizkustinošā attieksme pret miniatūrājos papīra gabaliņos iemiesotajiem tēliem. Un skatītājiem brīžiem šķiet, kā pat ar tausti sajūtāmās faktūras pārceļo no izpildītāja uz ekrānu un vēl tālāk – uz vērotāju uztveri. Tūlītējs palielinājums iegūst dubultu efektu – identificēšanos ar stāstnieka balsi un mazu, bet precīzu atspērienu domu un sajūtu lidojumam. Līdzpārdzīvojumam blakus nostājas iztēle. Iedarbīgais spēles princips kā emocionāli uzvilka atspere trāpa tieši tur, kur tā bija nomērķēta. Tur, kur mājā mūsu fantāzija.

Formāts savā ziņā atgādina japāņu poētisko haiku formu, kas 5–7–5 zilbju izkārtojumā trijās rindās ietilpina

mirkļu ainavu vai noskaņu. Askētiskā izteiksme, aprautie vārdi un dzejas struktūra iegūst papildu nozīmi. Lakoniska forma un jūtīga attieksme raksturo režisora Valtera Siļa radošo pieeju kopumā. Kādā citā plašākā Siļa un Bērziņa kopdarbu izrāžu analizē būtu vieta vairākām izrāžu koncepcijām, kur oriģināls spēles princips satur atklāsmē ir neaizvietojams. Raksturīgs ir izrādes Rasas Bugavičutes-Pēces "Puika, kas redzēja tumsā" formas izvēles piemērs Latvijas Nacionālā teātra repertuārā. Radioteātra žanram tuvā izteiksme papildina tēmu un personāžu attiecības ar vienkāršu, bet precīzu skatuves uzstādījumu.

Formāts savā ziņā atgādina japāņu poētisko haiku formu, kas 5–7–5 zilbju izkārtojumā trijās rindās ietilpina

UZZIŅA

JURGA VILE, LINA ITAGAKI, "SIBĪRIJAS HAIKU", IESTUDĒJUMS LATVIJAS LEĻĻU TEĀTRĪ

Režisors: Valters Silis, mākslinieks Uģis Bērziņš, Gata Krievāna mūzika, videomākslinieks Toms Zelģis, gaismu mākslinieks Uldis Andersons, tulkotāja Dace Meiere.

Lomās: Rihards Zelezņevs, Baiba Vanaga, Elīna Bojarkina, Kristīna Varša, Artūrs Putniņš.

Nākamās izrādes: 16. februārī.

Noslēgums

Šķiet, ka svaigi remontētajās Krišjāņa Barona ielas telpās, kur janvāra sākumā atgriezies Latvijas Leļļu teātris, iemājojušas jaunas radošas vēsmas. Jau nākie iestudējumi "Riekstkods un Žurku ķēniņš", "Pa sivēna pēdām", "Sibīrijas haiku" pārlicina ar meklējumiem gan atvērtā dialogā ar skatītājiem, gan māksliniecisko eksperimentu virzienos. Izrāžu veidošanā iesaistās arī mākslinieki, kuri līdz šim nav strādājuši leļļu-objektu žanrā, arī tas rāda jaunu – nopietnu attieksmi pret bērnu auditoriju un pārsteidz ar spilgtu tēlainību. **KZ**

Brīvdabas muzejam – 100 gadu

Brīvdabas muzeja direktore Zanda Ķergalve cer, ka muzeja simtgades gadā valsts tam piešķirs nepieciešamo papildu finansējumu muzeja infrastruktūras sakārtošanai.

Tas izskanēja Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja (LEBM) simtgadei veltītajā konference, kas pagājušonedēļ notika Rīgas Latviešu biedrības namā.

1924. gadā Izglītības ministrijas Pieminekļu valde lēma par Brīvās dabas muzeja izveidošanu, lai saglabātu pagātnes liecības, kas ietvertas lauku koka celtnēs un to iekārtojumā. Z. Ķergalve skaidroja, ka LEBM kultūras mantojuma saglabāšana 153 000 krāju ma vienību un 144 eksponātēku apjomā kā Rīgas, tā lauku ekspozīcijās Cēsu no-

vada Vecpiebalgas "Vēveros" un Dienvidkurzemes novada Rucavā Papes Ķonciemā "Vitolniekos" ir kļuvusi par izaicinājumu šībrīža ekonomiskajos apstākļos.

"Simt gadu laikā kopš mūsu valsts dibināšanas ir mainījusies vērtību skala, vārdiem dodot aizvien lielāku svaru nekā darbiem. Tieši šodien, kad tik

daudz tiek pieprasīts un tik maz tiek atvēlēts kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanai, mūsu atbildība pret pirms simt gadiem izveidoto Brīvdabas muzeju ir daudzkrāt lielāka," sacīja muzeja direktore, uzsvērot, ka kultūras mantojuma saglabāšana ir pamats nacionālās valsts attīstībai un tāpat kā latviešu Dziesmu un deju svētki ir neatņemama Latvijas valsts vērtība. **KZ**

LETA

ZANE BITERE/LETA FOTO

"Muzejā izvietotā ekspozīcija ir būtiska sastāvdaļa mūsu tautas izpratnei par to, kas esam un kā veidojusies mūsu nacionālā identitāte," saka LEBM direktore Zanda Ķergalve.